

Povijest prikazivanja LGBT(Q+) zajednice u televizijskim serijama

Ćuća, Tara

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:319687>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-08**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Tara Ćuća

**Povijest prikazivanja LGBT(Q+) zajednice u
televizijskim serijama**

Završni rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju
Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Povijest prikazivanja LGBT(Q+) zajednice u televizijskim serijama

Završni rad

Student/ica:

Tara Čučea

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Sven Marčelić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tara Čuća**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Povijest prikazivanja LGBT(Q+) zajednice u televizijskim serijama** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 31. ožujka 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ciljevi i svrha	1
3. Teorijski uvod	2
3.1. <i>LGBT(Q+) zajednica</i>	2
3.2. <i>Rod i spolnost</i>	3
3.3 <i>Spolni i rodni identitet</i>	4
3.4. <i>Diskriminacija, stereotipi i predrasude</i>	5
3.5. <i>Diskriminacija LGBT(Q+) zajednice - stereotipi i predrasude o LGBT(Q+) manjinama</i>	6
4. Povijest prikazivanja LGBT(Q+) na televiziji	8
4.1. <i>1970-te</i>	8
4.2. <i>1980-te</i>	8
4.2.1. <i>Dinastija (1981)</i>	9
4.3. <i>1990-te</i>	10
4.3.1. <i>Prijatelji (1994)</i>	10
4.3.2. <i>Seks i grad (1998)</i>	12
4.4. <i>2000-te</i>	13
4.4.1 <i>Moderna obitelj</i>	14
4.4.2. <i>Narančasta je nova crna</i>	15
4.4.3. <i>Dinastija reboot</i>	17
4.4.4. <i>Seks i grad – reboot (I tek tako..)</i>	17
4.5 <i>Sinteza rada</i>	19
5. Zaključak	20
6. Literatura	22

Povijest prikazivanja LGBT(Q+) zajednice u televizijskim serijama

SAŽETAK

Tema završnog rada je *Povijest prikazivanja LGBT(Q+) zajednice u televizijskim serijama*. U ovom radu objasnit će se glavni pojmovi potrebni za razumijevanje spomenute tematike te potkrijepiti primjerima televizijskih serija u kojima je uveden LGBT(Q+) lik. Također, s obzirom na to da su pojedine serije dobile svoj noviji 'reboot' rad će se osvrnuti i na promjene u prikazu LGBT(Q+) likova prve verzije i danas, proučit će se prikaz te način na koji su likovi predstavljeni publici odnosno gledateljima. Temelj ovog rada su LGBT(Q+) zajednice prikazane medijskom slikom. LGBT(Q+) zajednice tema su koja se i dalje smatra kontroverznom, ne u mjeri kao prijašnjih godina, ali svakako je i dalje na meti društva.

Ključne riječi: LGBT(Q+), mediji, serija, diskriminacija, seksualnost

The history of showing the LGBT(Q+) community in television series

ABSTRACT

The topic of the final paper is the History of showing the LGBT(Q+) community in television series. This paper will explain the main concepts needed to understand the mentioned topic and support it with examples of television series in which the LGBT(Q+) character has been introduced. Also, since some series have received their newer 'reboot', the paper will look at the changes in the presentation of LGBT(Q+) characters of the first version today, we will study the display and the way the characters are presented to the audience. The basis of this paper are LGBT(Q+) communities presented in the media image. LGBT(Q+) communities are a topic that is still considered controversial, not as much as in previous years, but it is certainly still a target of society.

Keywords: LGBT(Q+), media, series, discrimination, sexuality

1. Uvod

Svakodnevno se susrećemo s pojmom LGBT(Q+) zajednica, bilo to u internetskim/novinskim člancima ili u serijama, filmovima i reklamama. Znači li to da je LGBT(Q+) zajednica postala opće prihvaćena u društvu? Znamo da je svakako unaprijedila svoj položaj u 21. stoljeću, no i dalje se pitamo u kojoj mjeri je zajednica diskriminirana te na koji način je prikazivana društvu odnosno široj javnosti. Unatoč osnivanju udruga u svrhu zaštite manjine te promoviranju jednakosti, LGBT(Q+) zajednica i dalje trpi komentare mržnje, osjećaje ne pripadnosti te diskriminacije u odnosu na heteroseksualne osobe. Mediji imaju najveći utjecaj u promicanju različitih mišljenja LGBT(Q+) zajednici. Postoji nebrojivi opus izvora gdje se LGBT(Q+) osobe izravno vrijeđaju te gdje dolazi do kršenja osnovnih ljudskih prava te oduzimanja slobode pojedinca. Spolne karakteristike, rodni identitet i spolna orijentacija pojedinca smatraju se primarnim čimbenikom diskriminacije. Diskriminacija na temelju spolne orijentacije i rodnog identiteta smatraju se drugim i trećim najraširenijim oblicima diskriminacije (Ioannou, 2019). Naravno, postoje i ljudi koji podržavaju LGBT(Q+) zajednice te slobodu svakog pojedinca na odabir svoje seksualne orijentacije. Pozitivan pomak prema zajednici vidljiv je upravo u televizijskim serijama i filmovima. Sve više likova prisutnih na televiziji identificiraju se kao homoseksualni, biseksualni, transeksualni, te time privlače pažnju ljudi i omogućuju gledateljima uvid iz drugačije perspektive te ujedno i šansu da budu shvaćeni kao zajednica sa strane naroda tj. gledatelja. Unatoč sve većoj zastupljenosti LGBT(Q+) zajednice u televizijskim serijama, u radu će se prikazati kako ta promjena nema nužno pozitivan utjecaj. Cilj rada prikazati je razvoj LGBT(Q+) zajednica u odabranim serijama. Kako bismo mogli razumjeti rad detaljnije, slijede definicije općih pojmova.

2. Ciljevi i svrha

Cilj ovog rada jest praćenje i utvrđivanje napretka LGBT(Q+) zajednica kroz razdoblje od 70ih godina 20. stoljeća do danas. Pregledni rad s osvrtom prikazuje razvoj LGBTQ(+) zajednice kroz različite vremenske periode. Naglašeno je portretiranje navedenih zajednica u medijima, konkretnije na televiziji kao primarnoj vrsti medija u ovom radu. Također, popraćen je i napredak te borba LGBT(Q+) zajednica za jednakost kroz period od pola stoljeća prateći glavne čimbenike pri razvoju.

3. Teorijski uvod

U sljedećim poglavljima, objasnit će se definicije potrebne za razumijevanje rada te osnovni sociološki pojmovi poput roda, spola i identiteta. Također, prikazat će se kakav odnos imaju stereotipi, predrasude te diskriminacija na odabranu LGBT(Q+) zajednicu.

3.1. LGBT(Q+) zajednica

U Foucaultovim studijima o seksualnosti pronalazimo podatak kako je pojam homoseksualnosti prije 18. stoljeća jedva i bio obrađivan (Giddens, 2007). „Pojam *homoseksualnost* nastao je 1860-ih godina i od tada se na homoseksualce sve više gleda kao na skupinu ljudi s posebnom seksualnom aberacijom“¹ (Weeks, 1986, prema Giddens, 2007:130). O homoseksualnosti se tada - dakle krajem 19. st. - govorilo kao o bolesti ili perverziji, a ne nužno kao o religijskom grijehu. Smatralo se da homoseksualci boluju od biološkog poremećaja te da su prijetnja društvu (Giddens, 2007).

Kako bi se ostvarila prikladna i dosljedna interpretacija ove tematike, nezaobilazno je razraditi akronime koji stoje u pojmu LGBT. Tako započinjemo s pojmom lezbijstva (L), kojim označavamo žene koje osjećaju emocionalnu ili fizičku privlačnost prema drugim ženama (ILGA Europe, 2015, prema Silvia Žufić Dujmović i dr., 2019). Sljedeći pojam (G), oko kojeg se vode polemike, s obzirom na terminologiju i etimologiju² - dakle *gay* – odnosi se na muškarce koji doživljavaju emocionalnu ili fizičku privlačnost prema ostalim muškarcima (ILGA Europe, 2015, prema Silvia Žufić Dujmović i dr., 2019). Nadalje, s pojmom biseksualnosti (B), uviđamo kompleksnost i nijanse, tj. fluidnost seksualnosti. Zašto baš kod biseksualnih osoba? Upravo iz razloga što smo do sada obradili seksualne orijentacije koje su jednostrano usmjerene, a sada upoznajemo osobe koje mogu razviti i iskusiti emocionalnu ili fizičku privlačnost spram osoba različitih spolova ili rodova (ILGA Europe, 2015, prema Silvia Žufić Dujmović i dr., 2019). Nadovezujući se na komentar u fusnoti br. 2, polemika se – osim na primjenu izvornog pojma homoseksualca – prenijela i na pitanje: *Može li se pod pojmom gay označiti i lezbijstvo i biseksualnost?* Ovdje se stvar dodatno zakomplicira kada objasnimo

¹ Aberacija je pojam koji označava odstupanje ili skretanje s puta, a u kontekstu ovog rada odnosi se na skupinu koja odudara od društvenih normi.

² Rasprave se odvijaju oko toga je li ispravniji naziv *gay* ili homoseksualac, dok u navedenom radu nalazimo pojam *gej*, dakle kroatizirani oblik pojma koji je izvorno anglosaksonskog porijekla. S obzirom da se bavimo medijskim sadržajem koji je proizveden u engleskom govornom kontekstu, koristit ćemo pojam *gay*.

značenje posljednjeg akronima u pojmu LGBT-a. Transrodne osobe (T), opisujemo kroz krovni pojam transrodnosti, čiji rodni identitet nije identičan onome spolnom kojeg imaju pri rođenju. Treba naznačiti kako ovaj pojam predstavlja najveći raspon rodnih identiteta i stoga nam je od izuzetne sociološke važnosti, imajući na umu društvenu utemeljenost rodnog identiteta (ILGA Europe, 2015, prema Theofilopoulos i Paganis, 2019). Tako su nam poznati termini poput trans muškarca, trans žene, ne-binarnih osoba i ostalih pojmova koje ćemo kasnije razraditi, jer zahtijevaju detaljniju interpretaciju (TGEU, 2016, prema Silvia Žufić Dujmović i dr., 2019).

Osim ovih osnovnih pojmova, tj. osim osnovnog akronima LGBT, postoji također i termin LGBT(Q+), koji može sadržavati još neke dodatne akronime koji nam produbljuju interpretativne mogućnosti i doprinose sociološkom elementu, kao što su interspolna osoba, panseksualna osoba, *queer* osoba te osoba koja se preispituje, tj. nema čvrsto saznanje po pitanju svoje seksualnosti. Kvir ili *Queer* je akademski termin koji uključuje ljude koji nisu heteroseksualni (lezbijke, gej muškarci, biseksualci i trans osobe). Preispitivanje je proces istraživanja vlastitog rodnog identiteta, rodnog izražavanja i spolne orijentacije (LGBTQIA, prema Theofilopoulos i Paganis, 2019). Nadalje, interspolne osobe se rađaju sa spolnim karakteristikama koje ne pripadaju strogo određeno muškim/ženskim kategorijama ili koje pak pripadaju objema istovremeno (Ghattas, 2015, prema Teofilopoulos i Paganis, 2019). Panseksualna osoba ili manje poznat naziv - omniseksualna osoba - osjeća romantičnu, spolnu ili emocionalnu privlačnost prema pripadnicima svih rodova i spolova. *Queer* teorija predstavlja izazov heteronormativnim društvenim normama po pitanju roda i spolnosti jer tvrdi da su rodne uloge društvene konstrukcije (ILGA Europe, 2015, prema Theofilopoulos i Paganis, 2019).

3.2. Rod i spolnost

„Rod je norma koja se ne može interiorizirati, nije stabilan, stvara se u vremenu, a njegov se učinak provodi stilizacijom tijela (tjelesne geste, pokreti, stilovi tvore iluziju rodnog jastva)“ (Butler 2000:141, prema Adamović, 2011:76). Nakon ovog definicijskog momenta, bitnije je za naš kontekst naglasiti djelotvoran aspekt, tj. kako prikazati autoritet pojedinca nad vlastitim rodom. Potvrdu toga nalazimo u sljedećem citatu: „Rod je vrsta djelovanja koja potencijalno buja preko binarnih granica nametnutih granicama binarnog shvaćanja spola. On se zbiva u društvu kroz strategije koje prikrivaju njegovo performativno značenje. Dekonstrukcija identiteta nije dekonstrukcija politike; ona uspostavlja kao političke, upravo termine kroz koje

se identitet artikulira“ (Butler 2000:149, prema Adamović, 2011:76). S druge strane, pojam spola podrazumijeva anatomske i fiziološke determinirajuće razlike između ženskog odnosno muškog tijela (Giddens, 2007). Da zaključimo, spol je biološki deterministička karakteristika, što znači da se rađamo u ženskom ili muškom spolu, što nam je izuzetno važno imajući na umu usku povezanost roda i spola i činjenicu da postoje pojedinci koji se rađaju s *muškim* i *ženskim* karakteristikama (Barada i Jelavić, 2004). O raznim oblicima povezanosti roda i spola detaljnije govorimo u narednim poglavljima.

3.3 Spolni i rodni identitet

„Spolni i rodni identitet se ne podudaraju u slučajevima kada je osoba rođena u određeni spol, ali osjeća pripadnost drugome rodu“ (Barada i Jelavić, 2004:90). Iako se ne podudaraju, njihov odnos se najviše ogleda u činjenici da je spolni identitet upravo dio rodnog identiteta. Ovaj se odnos ne tumači toliko u smislu podređenosti ili pretpostavljenosti, koliko u smislu uloge pojedinca i njegovog autoriteta nad vlastitim rodom. Sukladno tome, pojam transrodnost odnosi se na prelaženje postojećih granica roda, odnosno na odsustvo jasne granice između rodova (Barada i Jelavić, 2004). Tako možemo zaključiti kako će društvo i društveni utjecaj najveću ulogu ostvariti upravo po pitanju procesa preispitivanja kod transrodnih osoba.

Nadovezujući se na binarnost muškosti i ženskosti, *ženskost* je pojam društveno uvjetovan rodnim identitetom, kulturnim normama, značenjima i vrijednostima koje se odnose na žene, te se tim pojmom pokazuje kako biti i djelovati kao žena na društveno prihvatljiv način. Najčešće povijesno gledano, ženskost se iščitavala jednako načinima ponašanja, kao i imidžem, tj. izgledom (Barada i Jelavić, 2004).

Pojam *muškosti* možemo opisati na isti način, oba pojma uključuju stereotipne stavove o muškim odnosno ženskim identitetima. Ono što bi opisalo ženu bile bi riječi poput: nježne, lojalne, plačljive, pasivne, a muškarca kao samopouzdanu uspješnu, fizički jaču (Barada i Jelavić, 2004).

S obzirom na to da je R.W. Connell korištenjem pojmova patrijarhata i muškosti opisao (sic!)³ teoriju rodnih odnosa sljedećim riječima: „muškosti su kritični dio rodnog poretka i ne mogu se shvatiti odvojeno od njega, kao ni odvojeno od ženskosti, koje ga prate“, s pravom se govori kako nam je Connell pružio do tad najpotpuniji prikaz rodova i rodnog poretka

³ Giddens u svojoj knjizi *Sociologija* (2007) navodi R.W. Connell-a kao muškarca, no zapravo se radi o sociologinji Raewyn Connell.

(Giddens, 2007:118). Nadalje, Connell navodi ideal tipove muškosti i ženskosti unutar hijerarhijskog procesa izražavanja tih identiteta. Tako se na samom vrhu nalazi hegemonijska muškost, pojam koji jednim dijelom podrazumijeva bitan pojam hegemonije – dominacija određene društvene skupine – kojeg, kao što nam je poznato, dodatno amplificiraju mediji, obrazovanje i moderne ideologije (Giddens, 2007). Konkretnije, Connell hegemonijsku muškost primarno veže uz heteroseksualne muškarce koje odlikuje brak sa ženom, autoritet u svim sferama života, bilo to privatna ili javna sfera, a uz to ga prate i određena razina snage koja se ogleda u njegovom fizičkom izgledu – tu dakle primjećujemo ideal tip muškosti koji je kroz rodne odnose postao poznat pod pojmom hegemonijska muškost (Giddens, 2007).

Zašto nam je bitna uopće hegemonijska muškost? Upravo iz razloga što je njoj oprečan pojam *homoseksualna muškost* u, naravno, podređenom vrijednosnom položaju. Homoseksualni muškarci ni na koji način ne odgovaraju ideal tipu muškosti, stoga ih se smješta na najnižu razinu rodne hijerarhije u kontekstu muškosti zbog čega ih stavlja u marginalizirani položaj, gdje trpe stigmatizaciju, najviše od strane upravo predstavnika hegemonijske muškosti (Giddens, 2007).

3.4. Diskriminacija, stereotipi i predrasude

„Diskriminacija obuhvaća tretiranje ljudi na osnovi njihove pripadnosti određenoj grupi kako bi se istakao njezin manje vrijedan položaj u društvu. Iako diskriminaciji prethodi predrasuda, ne mora do nje i voditi, budući da se predrasuda javlja samo na razini stava, dok je diskriminacija uvijek pretočena u aktivno djelovanje“ (Barada i Jelavić, 2004:85). Postavlja se pitanje kako se, tj. gdje, najviše primjećuje diskriminacija? Upravo u jezičnom izražaju, kojeg se smatra neposrednim pokazateljem diskriminacije i primjene stereotipa, što naravno poprima oblik degradirajućih naziva, seksističke izjave, a sve to je naravno popraćeno tonom glasa, načinom upućivanja izjava, govorom tijela i ostalim značajkama koje reflektiraju odnose moći u društvu (Barada i Jelavić, 2004). Osim načina na koji možemo doživjeti diskriminaciju, može ju se kategorizirati kao posrednu – dakle putem zakona koji naizgled zvuče neutralno, ali direktno obeštećuju poglavito žene – ili neposrednu – čiji primjer nalazimo u bilo kojem obliku seksizma. Za kraj se opisuje sistemska kao rodno pristrane norme i vrijednosti koje smještaju neki rod na određen položaj koji ne pogoduje pripadnicima te rodne skupine (Barada i Jelavić, 2004).

Predrasude i stereotipi često se smatraju istim pojmom, iako označavaju različite stvari. Imati predrasude znači suditi pojedinca ili skupinu na temelju njihovih društvenih, fizičkih ili kulturalnih karakteristika. Stereotip pak označava društveni konstrukt koji može imati neku osnovu u stvarnosti, ali je tu najvažnija generalizacija. (Online rječnik društvenih znanosti, n.d., prema Theofilopoulos i Paganis, 2019).

„Predrasudama nazivamo površna i neutemeljena stajališta prema nekim osobama ili skupinama. Iako predrasude mogu imati i pozitivna značenja, najčešće ih se ipak povezuje uz negativne generalizacije koje se odnose na pojedince ili druge društvene skupine te se kao takve pripisuju svim članicama/ovima te skupine“ (Barada i Jelavić, 2004:35).

Stereotipi su generalizirane slike i stavovi prema svojoj ili drugoj društvenoj grupi i najčešće su okarakterizirani kao nepromjenjivi te se smatra da korištenjem stereotipa razvijamo oblike diskriminacije. „Stereotipi kao „uskogrudne slike u našoj glavi“ predstavljaju iskrivljena znanja, stajališta ili vjerovanja o sebi, odnosno o drugima“ (Vrkaš, 2001, prema Barada i Jelavić, 2004:35). Sukladno tome, stereotipi se smatraju svojevrsnom normom pri održavanju već postojećih društvenih odnosa (Barada i Jelavić, 2004). Važno je istaknuti kako stereotipi imaju učinak na muško odnosno žensko ponašanje te svrstava muškarce i žene u kalupe zamišljenih ili pak stvarnih obilježja bez obzira na njihove individualne razlike. „Stereotipe o muškarcima i ženama usvajamo tijekom odrastanja. Oni su dio učenja o rodnim ulogama. Prenose ih naši roditelji, vršnjaci, mediji, nastavnice i nastavnici u školama...“ (Barada i Jelavić, 2004:87).

3.5. Diskriminacija LGBT(Q+) zajednice - stereotipi i predrasude o LGBT(Q+) manjinama

Postoji mnogo pojmova pri spominjanju diskriminacije LGBT(Q+) zajednice. Najvažniji pojmovi su: bifobija, cisseksizam, feminizam, heteronormativnost, homofobija, seksizam i transfobija. Bifobija je strah, nerazumna ljutnja i netolerancija prema biseksualnosti i biseksualnim osobama, a homofobija je strah, nerazumna ljutnja i mržnja usmjerena prema homoseksualnosti općenito (ILGA Europe, 2015, prema Theofilopoulos i Paganis, 2019). Cisseksizam ili drugim genderizam je sustav diskriminacije i isključenosti koji ugrožava osobe čiji rod ili rodno izražavanje spada izvan cis-normativnih konstrukata. Ovaj se sustav temelji na vjerovanju da treba postojati samo dva roda, muški i ženski (LGBTQIA Resource Center, n.d., prema Theofilopoulos i Paganis, 2019). Feminizam je politički stav i predanost u promjeni

političkog položaja žena koja se temelji na tezi da su žene podčinjene zbog svog rodnog tijela, tj. spola. (European Institute for Gender Equality, n.d., prema Theofilopoulos i Paganis, 2019). Heteronormativnost se odnosi na kulturne i društvene prakse u kojima se muškarci i žene navode na vjerovanje da je heteroseksualnost jedina zamisliva spolna orijentacija, odnosno da je to jedini način da se bude „normalan“ (ILGA Europe, 2015, prema Theofilopoulos i Paganis, 2019).

“Homofobija označava strah, nerazumnu ljutnju, netoleranciju i/ili mržnju usmjerenu prema homoseksualnosti” (ILGA Europe, 2015, prema Theofilopoulos i Paganis, 2019).

“Poseban oblik diskriminacije i segregacije temeljen na spolnoj pripadnosti naziva se seksizam” (Barada i Jelavić, 2004:36). Način na koji usvajamo seksizme vrlo često je nesvjesno internaliziran preko obrazovno-odgojnih sadržaja tijekom odrastanja i mladosti u ustanovama npr. školi (Barada i Jelavić, 2004).

“Seksizam: radnje ili stavovi koji diskriminiraju osobe isključivo na temelju njihovog roda. Seksizam je povezan s moći na način da se prema onima koji imaju moć tipično odnosi s favoriziranjem, a one koji nemaju moć se tipično diskriminira. Seksizam je također povezan sa stereotipima pošto su diskriminatorne radnje ili stavovi često utemeljene na lažnim vjerovanjima ili pretjeranim poopćenjima o rodu ili gledanju roda kao relevantnog kada on to nije” (Online rječnik društvenih znanosti, n.d., prema Theofilopoulos i Paganis, 2019).

Transfobija je matrica kulturalnih i osobnih vjerovanja, mišljenja, stavova i agresivnog ponašanja utemeljenih na predrasudama, gađenju, strahu i/ili mržnji usmjerenoj protiv pojedinaca/ki ili skupina koje nisu u skladu s ili prelaze društvena rodna očekivanja i norme. Transfobija posebice utječe na pojedince/ke čiji se rodni identitet u kojem žive ili rodno izražavanje razlikuje od rodne uloge pripisane im pri rođenju, i očituje se na razne načine, npr. kao izravno fizičko nasilje, transfobni govor i vrijeđanje, diskriminirajuće medijsko izvještavanje te društveno isključivanje. Transfobija također uključuje institucionalizirane oblike diskriminacije kao što su kriminalizacija, patologizacija, ili stigmatizacija *non-conforming* rodnih uloga i izražavanja (TGEU, 2016, prema Theofilopoulos i Paganis, 2019).

4. Povijest prikazivanja LGBT(Q+) na televiziji

4.1. 1970-te

„Događaji u Stonewallu 1969. predstavljaju početak snažne borbe za homoseksualna prava, a početkom 1970-ih godina se u zemljama poput Švedske, Francuske i SAD-a osnivaju organizacije koje su se borile za prava homoseksualnih osoba. American Psychiatric Association 1973. briše homoseksualnost s popisa duševnih poremećaja te je time utišana znanstvena marginalizacija homoseksualaca“ (Zorica, 2016: 2).

Herzog tvrdi da su homoseksualci početkom 1970-ih godina „počeli izlaziti iz ormara, zahtijevati priznanje i kraj diskriminacije“. U Americi i u zapadnoeuropskim državama spontano niču lezbijski i gay pokreti (Herzog, 2015: 163 prema Zorica, 2016: 12).

Sedamdesete su bile godine kada je LGBT(Q+) zajednica stekla povećanu vidljivost u medijima. Jedan od najistaknutijih primjera za to bio je film *That Certain Summer* u kojem je prikazan prvi istospolni par u filmu. Film *That Certain Summer* objavljen je 1972. godine. U njemu je prikazan homoseksualac koji podiže svoju obitelj, iako nije sadržavao eksplicitan seksualni sadržaj, nije prikazivao negativne stereotipe.

Film je prikazao dvojicu muškaraca koji su svoju vezu čuvali u tajnosti. Nakon što je film objavljen, prikaz LGBT(Q+) zajednice se poboljšao. Međutim, unatoč napretku, nije došlo do značajne promjene u prikazu LGBT(Q+) zajednice na televiziji. To je zato što su mediji u to vrijeme još uvijek predstavljali zajednicu u negativnom svjetlu.

4.2. 1980-te

„Epidemija AIDS-a ustanovila je novi val istraživanja koja su počela 1980-tih koja su na kraju rezultirala većom usmjerenošću na snage LGBT(Q+) zajednica i načine na koje te snage mogu iskoristiti za tretman, zbrinjavanje i prevenciju HIV/AIDS-a“ (Harper i Schneider, 2003).

Osamdesetih godina vidljiv je napredak u odnosu na 1970-te godine. Na televizijskim programima emitirane su serije u kojima je prikazivan barem jedan lik LGBT(Q+) zajednice. U periodu 1980-ih i dalje su takve scene svedene na minimum, najčešće samo u jednoj epizodi.

4.2.1. *Dinastija* (1981)

Američka večernja sapunica *Dinastija* iz 80-ih godina smatra se jednom od najpopularnijih serija na svijetu. Emitirala se u razdoblju od 1981. do 1989. godine. Serija je pratila vrlo imućnu obitelj Carrington te dramatično prikazivala njihov život u Denveru. Serija se smatrala drugačijom i posebnom u odnosu na druge u tom vremenskom razdoblju iz razloga što se u njoj pojavljuje jedan od prvih *gay* likova na televiziji. Lik se ne prikazuje samo u jednoj epizodi, već tijekom čitave serije. Steven Carrington nije prihvaćen od strane svoje obitelji jer je bio javno *gay*. *Dinastijin* pilot postavlja Stevena u prvi plan i središte radnje te potiče konflikt između Stevena i njegova oca zbog toga što se izjašnjava kao homoseksualac. Blake, Stevenov otac, zahtijeva da se Steven "ispravi"⁴, dobacuje mu pogrdne nazive i inzistira da Steven ne donosi homoseksualnost u kuću.

U trećoj sezoni, Steven i Blake pronalaze novi izvor sukoba. Tijekom kratkog heteroseksualnog eksperimenta, Steven je dobio dijete, a Blake je odlučan preuzeti skrbništvo - smatra da *gay* muškarac nikako ne može odgajati dijete. Ovo je još jedna priča koja odražava stvarnost za *queer* ljude 1980-ih. „Heteroseksizam i homofobija udruženo iznuđuju prisilnu heteroseksualnost i tvrđavu patrijarhalnog sustava – nuklearnu obitelj“ (Poštić, „s.a“). Sudstvo je gotovo univerzalno stajalo protiv *queer* roditelja u slučajevima skrbništva - često su odvodili djecu iz domova te ih slali u udomiteljske obitelji.

Kako bi izbjegao gubitak sina, Steven se žurno oženi ženom i neko vrijeme izgleda kao da će Blake postići svoj ciljeve u prisiljavanju sina da bude heteroseksualac. Međutim, to dolazi s visokom cijenom. Steven je sada bijesan na Blake-a i čini se da je Blakeova netrpeljivost zauvijek narušila njihov odnos što će biti pokretač daljnjih događaja u seriji.

Do pete sezone Steven i njegova žena počinju se udaljavati, a Steven upoznaje PR direktora po imenu Luke. Steven i Luke postaju sve bliži i ubrzo shvaćaju da su se zaljubili. I dok je Blake stvoren da odražava konzervativne vrijednosti ranih 80-ih, u ovom trenutku počinje skretati s tog puta. Kad Steven napokon kaže svom ocu za svoju novu ljubav, Blake shvaća da su svi njegovi dotadašnji postupci samo odgurnuli Stevena od njega. Iako želi da mu je sin heteroseksualac, odlučuje ga prihvatiti onakvog kakav jest umjesto da ga izgubi.

Luke je ubijen na početku sljedeće sezone, a Steven se bori da nastavi dalje. U nastavku serije upoznaje Bart Fallmont-a, sina senatora, koji skriva svoju homoseksualnu orijentaciju. Steven

⁴ Straighten-out, pojam koji u kontekstu ovog rada označava želju Blake-a da se njegov sin, Steven, izjašnjava te ponaša kao heteroseksualac.

ga savjetuje da oda svoje tajne i živi otvoreno te u iznenađujućem preokretu, Blake savjetuje Bartovu ocu da prihvati sinovu odluku. To je pravi preokret u odnosu na Blakea na početku serije, kada je bio spreman počiniti ubojstvo radije nego dopustiti svom sinu da zagrlji drugog muškarca. Sada ne samo da razumije svog homoseksualnog sina, već pomaže i drugim muškarcima svoje generacije da okončaju netrpeljivost i laži koje su uništavale obitelji.

U originalnoj verziji serije vidljive su naznake homofobije u samom odnosu Stevena i njegovog imućnog oca. „Heteroseksizam stvara povoljno okruženje za homofobiju kroz pretpostavku da je svijet heteroseksualan. Heteroseksualci/ke generiraju homofobiju kroz prikazivanje i legitimiranje heteroseksualnosti kao norme“ (Poštić, „s.a“).

Ova serija je u kratkom razdoblju uspjela prikazati surovu realnost homoseksualaca u svijetu normiranom prema heteroseksualnim vrijednostima.

4.3. 1990-te

1990te godine obilježile su snažan porast prikazivanja LGBT(Q+) zajednica na televiziji, te ono što je obilježilo to razdoblje bio je prikaz poljupca istospolnih osoba. Također, u tim godinama znatno je poboljšano portretiranje homoseksualaca u većim medijima. Velik broj TV zvijezda otvoreno je priznao svoju homoseksualnost na što je zajednica pozitivno reagirala (Streitmatter, 2009). Dolazi do prikazivanja intimnih scena istospolnih likova, što je naravno izazivalo različite pozitivne i negativne komentare gledatelja.

„Homoseksualnost je 1973. uklonjena s američkog popisa psihijatrijskih poremećaja i 1992. sa sličnog popisa Svjetske zdravstvene organizacije. Izvan zapadnog svijeta na homoseksualnost se ipak još uvijek često gleda kao na porok“ (Aldrich, 2011:347).

4.3.1. Prijatelji (1994)

Možemo odati priznanje *Prijateljima* što su otvorili barem nešto novo za svoje vrijeme; prikazano je prvo lezbijsko vjenčanje na američkoj televiziji uz istospolnu roditeljsku obitelj. Ovim činom, *Prijatelji* se pokušavaju prikazati kao serija koja prihvaća LGBT(Q+) zajednicu, dok s druge strane serija je prožeta transfobičnim i homofobičnim vicevima. Takvim postupcima, serija je zapravo više odmogla LGBT(Q+) zajednici nego što li je unaprijedila njihov položaj. Međutim, neukusne šale nisu najveći problem ove serije. Dovoljno je osvrnuti se na epizodu vjenčanja Carol i Susan.

Carol, Rossova bivša supruga, u seriji se identificira kao lezbijka, a Ross se prema njoj i njezinoj supruzi Susan ponaša nelagodno te njezinu seksualnu orijentaciju shvaća kao osobni napad u smislu da je njegova muškost ugrožena. Umjesto da se slavi činjenica što je Carol priznala svoju homoseksualnu orijentaciju, veći se naglasak stavlja na Rossa kao na žrtvu. Činjenica da Ross traži razlog za Carolinu homoseksualnost je sama po sebi pogrešna jer time ponovno stavlja pozornost na sebe. Također, nakon vjenčanja Carol i Susan su uskraćene za poljubac za oltarom u kojem mogu uživati svi hetero parovi u *Prijateljima*. Vikarov govor koji hvali ljubav u svim oblicima na vjenčanju Carol i Susan sugerira da su kreatori namjeravali promovirati jednakost, ali prečesto ne ispunjavaju cilj, sramoteći LGBT(Q+) identitet umjesto da ga slave.

Ne samo da se o transrodnom liku – kojeg glumi glumica Kathleen Turner – šalilo u svakoj prilici, već Chandler nikada nije ni pokušao sakriti svoju transfobiju, često je krivo predstavljao svoju roditeljku i ježio se kad ju je vidio u haljini i našminkanoj na svom vjenčanju. Tijekom serije, Chandler je preosjetljiv na ljude koji misle da je previše ženstven ili da ga se percipira kao homoseksualca. U epizodi kada Monicina i Rossova baka dvaput umire, Chandler doznaje da ljudi pretpostavljaju da je *gay*, što mu ne odgovara. To u kombinaciji s njegovom majkom čini ga nesigurnim, izuzetno homofobičnim likom koji uvijek osjeća potrebu braniti svoju seksualnost, koja zapravo proizlazi iz nesigurnosti oko iste. Već u pilot epizodi Chandler razmišlja kako ponekad želi biti lezbijka što upućuje na transrodne sklonosti no u isto vrijeme aktivno izbjegava ikakav tip kontakta s transrodnim ocem. Rodni identitet Charlesa Binga kroz čitavu seriju dovodi u pitanje tim pisaca koji tek površno razumiju kako se trans i *drag* kulture isprepliću. Iako je Charles(a) prikazana kao *gay drag queen* i izvođačica burleske, čini se da mnoga pojavljivanja lika na ekranu u sedmoj sezoni Prijatelja impliciraju da je ona zapravo trans žena, budući da se jasno predstavlja kao glumica koja radi cjelodnevno.

Iako je ženskim likovima poput Phoebe dopušteno da istražuju svoju seksualnost, navodni cis⁵ muškarci poput Joeyja, Rossa i posebno Chandlera nemaju istu priliku s obzirom na njihov spol. Umjesto toga, ismijani su i posramljeni zbog najmanjeg odstupanja. U zapletu tijekom

⁵ **CISGENDER** – (lat. cis – “s ove strane”) opisuje osobu čiji se spol pripisan pri rođenju poklapa s očekivanim rodnim identitetom, rodnim izražavanjem i ulogama pripisanim osobama tog spola. U govornom jeziku termin se jednostavno odnosi na sve osobe koje nisu transrodne. Cismuškarac i cisžena su nazivi koji se koriste za osobe čiji se rodni identitet “poklapa” sa spolom koji im je pripisan pri rođenju (<https://zagreb-pride.net/terminologija/>).

"One s Chandlerovim tatom", Joey otkriva uzbuđenje i udobnost nošenja ženskog donjeg rublja, a Ross priznaje da je tijekom djetinjstva preuzimao ženski identitet, "Bea". Obojica su grubo ismijana, pri čemu Phoebe sugerira Joeyu da skine gaćice i potisne osjećaje koje mu one izazivaju.

4.3.2. *Seks i grad (1998)*

Seks i grad američka je sitcom serija koja se počela prikazivati 1998. godine, a završila je svoje snimanje 2004. godine. Seriju su kreirala i napisala dvojica *gay* muškaraca, no i dalje su reduktivni LGBT(Q+) stereotipi bili posvuda.

Serija prati život četiri otvorene, karakterno zanimljive žene koje žive u New Yorku. Iako LGBT(Q+) likovi nikada nisu imali glavnu ulogu u seriji, bili su prisutni u životima glavnih likova, u većoj mjeri nego što bismo mogli reći za većinu ostalih emisija u to vrijeme. Pilot epizoda uvela je Carrieng (glavna glumica) *gay* prijatelja Stanforda. U seriji je, pomalo površno, prikazano i nekoliko 'drag queens'. Također, Carrie se upustila u kratkotrajnu romansu s biseksualnim muškarcem (koja je uključivala gotovo svaki bifobični element koji postoji), a Samantha je imala kratku vezu sa ženom. Njezine su prijateljice na to reagirale pomalo negativno te su umjesto pružanja podrške zbijale šale na njezin račun. Stanford Blatch i Anthony Marantino personificirali su 'najboljeg *gay* prijatelja' koji je nekoć dominirao TV-om. Obojica su bili besprijekorno odjeveni i na njih se moglo osloniti za šaljive komentare, ali rijetko su im priuštili dubinu uloge osim neugodnih priča o vezama. Osim njih, u seriji upoznajemo još nekoliko *gay* karaktera koji se ne nalaze u sjeni glavnih junakinja. Jedan od njih je i kolega iz Mirandinog odvjetničkog ureda Max koji skriva svoju seksualnu orijentaciju jer se boji da kolege u odvjetničkom uredu, drugim riječima ljudi iz visokoobrazovanog društva, neće imati razumijevanja za njega. Nakon što ga Miranda sretne u *gay* klubu, njegova tajna se razotkrije, kao i Mirandina trudnoća, no cijela priča na kraju ima sretan kraj jer Max napokon na posao može dolaziti ne skrivajući svoju homoseksualnost.

U medijima se homoseksualne osobe često opisuju kao pretjerano ženstvene, ili pretjerano muževne s druge strane. Često su predstavljani kao hiperseksualni, preosjetljivi itd. Mediji su pomogli u stvaranju stereotipa o skupini koja je pogrešno predstavljala određene članove koji ne dijele te osobine ličnosti (Cabosky, 2014., Eide, 2010).

Na mnogo načina, serija 'Seks i grad' koristila je stereotipnu dinamiku prijateljstva između ravnopravnih bjelkinja i *gay* muškaraca kako bi poduprli samouvjerene neuke svjetonazore.

Reakcije na seriju bile su dvosmjerne. Razlikujemo komentare koji podupiru seriju te smatraju da je pomogla gledateljima da se osjećaju ugodnije eksperimentirajući sa ženama. Također, navode na društvenim mrežama i internetskim stranicama namijenjenim komentiranju i ostavljanju utiska, kako im je *Seks i grad* pomogao da bez isprike posjeduju svoju seksualnost, iako nije bilo uobičajenog lezbijskog karaktera.

S druge strane postoje mišljenja koja ukazuju na ekstremno stereotipiziranje LGBT(Q+) zajednice. Članovi spomenute zajednice smatraju kako su prikazivani kao dodatci glavnim glumicama, a ne osobe. Smatraju da se nije prikazalo kako oni sami imaju vrijednost. Također navode kako je *queer* reprezentacija uvijek bila usredotočena na 'bijeće' priče. Lezbijske u *Seks i grad-u* bile su hiperseksualizirane te su se dojmile egzotičnima. Samanthina veza sa ženom smatrala se kao parodija na lezbijske veze, kapitalizirajući 'preemocionalni' stereotip o tome da su dvije žene zajedno. Emisija je koristila homoseksualizam kao narativno sredstvo, oslikavajući ga kao strategiju rođenu iz umora od spojeva; mogućnost da je Samantha bila znatiželjna ili biseksualna nikada nije istražena. Također, prisutni su egocentrični komentari njezinih prijatelja o njevoj novoj vezi, poput 'to je samo faza', 'to radi zbog pažnje'.

Također, važno je uzeti u obzir da je serija snimana prije 24 godine kada je LGBT(Q+) zajednica tek izlazila iz krize AIDS-a te kad relativno nije bilo prikazivanja *queer* života na TV-u. Smatra se da je *Seks i grad* napravio najviše što je mogao, barem činjenicom da su prikazali različitosti te uveli ostale seksualnosti. Uz to, *Seks i grad* je bio od pomoći samo queer ljudima u vrlo generičkom svojstvu u smislu da svaka 'vidljivost' podsjeća ljude da LGBT(Q+) zajednica postoji.

4.4. 2000-te

Istospolne zajednice priznate su zakonom Vermona 2000., a Massachusetts je postao prva država koja je sklopila istospolne brakove 2004. godine s ukidanjem državnih zakona o sodomiji⁶te dopuštajući istospolnu seksualnu aktivnost legalnom u svakoj državi i teritoriju Sjedinjenih Država (Lawrence v Texas, 2003).

⁶ Zakon o sodomiji je zakon koji određene seksualne radnje definira kao zločine. Točni seksualni činovi koji se podrazumijevaju pod pojmom sodomija rijetko su navedeni u zakonu, ali sudovi ih obično shvaćaju kao bilo koji seksualni čin koji se smatra "neprirodnim" ili "nemoralnim". U praksi, zakoni o sodomiji rijetko su primjenjivani protiv heteroseksualnih parova, a uglavnom su korišteni za ciljanje homoseksualnih parova.

(https://en.wikipedia.org/wiki/Sodomy_law#cite_note-5)

Homoseksualni brakovi prvi su bili legalni u Nizozemskoj, Belgiji, Španjolskoj i Kanadi; ali priznanje homoseksualnih brakova od strane crkve i države nastavilo je dijeliti mišljenja diljem svijeta.

2000-te godine ostavile su veliki utisak u prikazivanju LGBT(Q+) zajednice u različitim ulogama, za što su dobar primjer serije *Narančasta je nova crna*, *Moderna obitelj*.

4.4.1 Moderna obitelj

Kada je *Moderna obitelj* prvi put premijerno prikazana 2009. godine, obiteljski „sitcom“ brzo je postao hit. Napredak se ne može pripisati nijednoj emisiji sam po sebi, ali 'Moderna obitelj' se pojavila u eteru u trenutku kada je bila najpotrebnija i postala dio vala promjene kulture koji je doveo do nekih od pobjeda u stvarnom svijetu, tvrdi Megan Townsend (Dry, 2020).

Uključivanje *gay* para u *Modernu obitelj* pomoglo je mnogim gledateljima da shvate da *gay* muškarci postoje i da mnogi od njih žive u ljubavnim, monogamnim vezama dok odgajaju djecu. Ne umanjujući iskorake koji su napravili “Will & Grace”, *Moderna obitelj* je bila prvi slučaj prikazivanja dugoročne, predane *queer* veze – i to s dva svoja glavna lika. Kada se govori o LGBTQ+ u seriji, misli se uglavnom na Mitchella i Camerona i njihov odnos budući da oni imaju glavne uloge. Camov i Mitchov odnos dovodi u pitanje promiskuitetni stereotip o *gay* likovima jer su od početka bili odani i predani jedno drugome. Ono što je posebno zanimljivo je kako su oba lika uvedena u seriju već u predanoj vezi i tek su posvojili dijete. To pokazuje da su tvorcima emisije svjesno odlučili da će to biti njihova najistaknutija pozicioniranost jer gledatelji nikada nisu bili upoznati sa njihovim pojedinačnim identitetima. Camov i Mitchov odnos služi kao utjecajan primjer i odstupanje od stereotipnih *gay* odnosa u medijima.

Drugi način na koji Cam i Mitch izazivaju posredovane *gay* stereotipe jest usvajanje vijetnamske bebe, Lily. Kao *gay* par koji odlučuje samostalno odgajati dijete, bez majčinske figure u obitelji, izlažu se sudovima društva jer se protive heteroseksualnoj normativnosti.

Cam i Mitch svjesni su i prije nego što posvoje Lily da će se suočiti s kritikama ljudi i spremni su se tome suprotstaviti. Nadalje, sjecište Lilynog rasnog identiteta različitog od Camovog i Mitchevog dalje napreduje u netradicionalnom prikazu homoseksualnog obiteljskog odnosa. To što i Cam i Mitch stupaju u različite roditeljske uloge u cijeloj emisiji unapređuje *gay* raznolikost u medijima jer pokazuje kako se *gay* roditelji ne moraju stavljati u te kutije ili etiketirati da su više majka ili više otac.

S druge strane, dok Cam i Mitch svojim postupcima dovode u pitanje *gay* stereotipe, samo sastav njihovih likova potvrđuje kako vole živjeti određenim stilom života. Ponekad se šale o tome, ali načinom odijevanja, načinom na koji drže naočale, načinom na koji govore i stvarima koje rade, potvrđuju ovaj *gay* stereotip.

Kako bi se podrobnije shvatila problematika u seriji *Moderna obitelj*, povezat će se s teorijskim okvirima. Dyer (2000) opisuje stereotipe kao „slike u našoj glavi“ pomoću kojih razumijemo svijet koji nas okružuje. Također, navodi kako se na reprezentaciju društvenih skupina gleda kao na percepciju varijacija u boji kože, spolu i seksualnoj orijentaciji u razumljivosti (Dyer, 2000). Ukoliko se primjeni teorija stereotipiziranja na spomenutu seriju, moglo bi se reći da je Cam predstavljen kao „kraljica“, što ukazuje da Cam nije „pravi muškarac“ zbog svog ponašanja. Dyer (2000) tvrdi kako se likovi predstavljeni u medijima često vide kao komični, a ne uspijevaju biti potpuno ženstveni ili potpuno muževni, jer su – između.

Problematiku stereotipizacije možemo objasniti uz pomoć Barthesove teorije o mitologiji. Semiotička metoda Rolanda Barthesa obuhvaća denotaciju, konotaciju i mit. Korištenjem denotacije opisujemo što se zapravo događa na slici, bez ikakvog niza konotacija (Barthes, 1982). Dakle, denotacija je doslovno značenje znaka, dok se konotacija koristi za opisivanje kulturnih asocijacija znaka (Chandler, 1994). U ovom slučaju, naglasak stavljamo na treći alat Barthesa, na mit koji nastaje spajanjem znakova i njihovih različitih konotacija (Bignell, 1997). Vjerovati u mit bila bi jasna razlika između onoga što je *muško* i što je *žensko*, te se može koristiti za definiranje stereotipa. Sukladno tome, možemo utvrditi da se Camovo predstavljanje koristi za jačanje stereotipa o tome kakvo je ponašanje *homoseksualno*.

To se djelomično poklapa sa Caboskyjevom (2014) teorijom da su mediji pomogli u stvaranju stereotipa o skupini koja ne dijeli iste osobine ličnosti.

To što je emisija bila smiješna, pametna i inkluzivna na druge načine bila je glavna stvar.

4.4.2. *Narančasta je nova crna*

Narančasta je nova crna serija je koja je emitirana po prvi puta 2013. godine. Smatra se da je serija ostvarila velik uspjeh u prikazivanju LGBT(Q+) likova. Način na koji prikazuje odnose i različite seksualnosti smatra se realnim uključujući prikazivanje pozadine likova.

Serija prati život zatvorenica u izmišljenom zatvoru u New Yorku. Inspirirana je već napisanom knjigom spisateljice Piper Kerman koja govori o njenom zatvorskom iskustvu.

Zatvor je okruženje kontrole i regulacije; mnoga od ovih pravila preuzeta su iz muških zatvora i korištena u ženskim zatvorima bez obzira na razlike i potrebe između dviju populacija (Rosenblum, 2000).

Emisija prikazuje širok spektar likova; nekoliko lezbijki, biseksualnih i transrodnih žena, kao i mnogo likova različitih rasa i etničkih skupina. Rasa se može konceptualizirati kao društveno konstruirani identitet koji se mijenja tijekom vremena i lokacije, gdje su rasne kategorije određene društvenim, ekonomskim i političkim silama (Omi i Winant, 1986). Povijesno gledano, rasa se često objašnjavala kao biološki koncept koji karakterizira pojedince na temelju zajedničkog atributa kao što je boja kože (Smedley i Smedley, 2005).

Osuđena za desetljeće star zločin transporta novca od droge bivšoj djevojci, jedna od glavnih glumica Piper Chapman koja se inače drži zakona osuđena je na godinu i pol dana iza rešetaka kako bi se suočila sa realnošću kako zatvor može promijeniti život. Prije njene veze s Alex, bila je udana za muškarca. Uloga Laverne Cox, u liku Sophie izazvala je najviše reakcija na gledatelje, i to uglavnom pozitivnih. Prikazuje se kao transrodna žena koja biva mučena u zatvoru zbog svoje otvorene seksualnosti. Zatvor i istraživanje o zatvoru obično se fokusiralo na muške perspektive. Televizijske serije o zatvoru također su usredotočene na muške zatvore. Popravne ustanove su institucije koje su izrazito rodno orijentirane i većina politika nalaže da transrodne zatvorenice treba smjestiti u skladu s njihovim genitalijama (Rosenblum, 2000). Nadalje, zatvorene transrodne osobe rijetko se smještaju u ustanovu na temelju svog rodnog identiteta (Spade, 2008). Upravo ta činjenica ukazuje na vrlo uspješan prikaz LGBT(Q+) zajednica u javnim ustanovama te odnos žena u korektivno-disciplinskim ustanovama.

Laverne Cox prva je transrodna osoba koja glumi transrodnu osobu te nam to ukazuje koliko je ova serija osigurala napredak i važnu promjenu za cijelu LGBT(Q+) zajednicu. *Narančasta je nova crna* napravila je iskorak pokazujući stvarne likove koji se bore sa svojom seksualnošću i portretirala ih na televiziju u obliku ove inspirativne serije.

Serija je ostvarila veliki napredak, suprotstavljajući se dotadašnjim normama, prikazivajući žene različitih rasa koje usto imaju različite seksualne orijentacije. Glavni lik serije portretira se kao pripadnik trećeg spola što nam pokazuje raznolikost seksualnih orijentacija u spomenutoj seriji. Rodno izražavanje važan je pokazatelj rodnog identiteta u seriji jer često likovi ne objašnjavaju svoj unutarnji osjećaj roda ili kako su konceptualizirali svoj rodni identitet.

4.4.3. *Dinastija reboot*

Dinastija iz 80-ih godina dobila je svoju moderniju verziju 2017. godine. Radnja se sada odvija u Atlanti, za razliku od originalne serije čija se radnja odvijala u Denveru. Stavovi se definitivno promijenili otkako je originalna *Dinastija* bila u eteru. *Dinastija* je prerađena kako bi odrazila te promjene.

U novoj verziji Blake Cartington potpuno podržava sinovu seksualnost te čak prima još jednog *gay* muškarca pod ‘svoj krov’, nećaka (Sammy Jo) njegove žene Crystal. Stevenova seksualnost je dio onoga što on jest - ali ne i pokretačka snaga cijele njegove priče. U originalnoj seriji Blake ima veliki problem s činjenicom da je Steven *gay*, a to uzrokuje veliku napetost između oca i sina. U 80-im godinama LGBT(Q+) zajednica je navelike nailazila na mnoge prepreke, posebno ukoliko je netko bio javno seksualno orijentiran suprotno od očekivane heteroseksualnosti. U novoj verziji, homofobija neće biti katalizator bilo kakve obiteljske svađe već se radnja bazira na probleme u karijeri oca i sina. Osim Steven-a i Sammy Jo-a, nova verzija serije uvodi više likova pripadnika LGBT(Q+) zajednice. Tijekom serije, možemo pratiti odnos i dvije glumice (Kirby i Amanda) koje razvijaju svoju svijest o seksualnosti te se upuštaju u romantičnu vezu. Steven i Sammy Jo prilikom susreta u kafiću, odlaze u sobu i nedugo nakon toga razvijaju duboke osjećaje jedno prema drugome. S obzirom na to da je Sammy Jo također dio obitelji, no ne krvnim srodstvom povezan sa Stevenom, ubrzo se useljava u Carringtonovu rezidenciju. Tijekom sezone se odlučuju obvezati na brak.

Producenti su također napravili neke ključne promjene u originalnoj drami koja se usredotočila na dvije obitelji bogate naftom u Denveru. Lik Jeffa Colbyja, bijelog bogataša koji bi se u originalu oženio Blakeovom kćeri Fallon, sada će biti prikazan kao tehnološki milijarder kojeg glumi afroamerički glumac.

4.4.4. *Seks i grad – reboot (I tek tako..)*

Seks i grad serija dobila je svoj ‘nastavak’ 2021.godine pod imenom ‘*I tek tako...*’. Serija predstavlja novu stvarnost tri glavne glumice. Jedna od glumica originalne serije napustila je snimanje, a radnja se i dalje odvija na ulicama New Yorka.

Modernijom verzijom serije pokušala su se napraviti poboljšanja u zastupljenosti LGBT(Q+) zajednice. Stanford i Anthony pojavljuju se i u ovoj verziji serije. Usto, najmlađa kćer glavne glumice Charlotte istražuje svoj seksualni identitet te mijenja svoje ime iz Rose u Rock.

Charlotte, lik koji je uvijek cijenio tradicionalne vrijednosti, jako teško prihvaća tu situaciju. Ono što možemo zapaziti je da se, naspram originalne serije, različite seksualne orijentacije ne prikazuju kao dodaci glavnim glumicama, već je na njih usmjerena veća pažnja.

Miranda je jedna od glavnih glumica koja je ostavila najjači utisak u novonastaloj seriji. Udana je za muškarca s kojim ima dijete, no to ju ne sprječava da istraži svoju seksualnost. Način na koji to čini zapravo je štetan za LGBT(Q+) zajednicu i omalovažava žene koje pokušavaju shvatiti njihovu seksualnost. Prikazana kao neodgovorna, poletna i bez grižnje savjesti, sve ono što nikad nije bila u originalnoj seriji. Nije zadovoljna u braku sa svojim mužem te ispovijeda svoje probleme prijateljicama, te razvija fascinaciju Carrienim šefom/šeficom Che Diaz, nebinarnom osobom, što se ujedno po prvi put pojavilo u seriji općenito. Na kraju Miranda razvija fizičku vezu s Che.

Također, glavna glumica serije Carrie, suočava se s izazovom da otvoreno priča o seksualnosti na Che podcast-u. Ono što je intrigiralo gledatelje je činjenica da Carrie sada nevoljko, nerado priča o takvim temama dok je u originalnoj seriji svoje kolumne bazirala na pričama o intimnim odnosima, seksualnosti.

Oslanjajući se na razne izvore reakcija gledatelja, moglo bi se zaključiti kako serija nije dosegla svoj vrhunac te nije udovoljila svojoj publici. Serija nailazi na mnoge kritike, a gledatelji navode u svojim recenzijama serije kako se serija previše trudi biti moderna i uključena, nastoji pokriti svaku aktualnu temu na popularan moderan način iako im to nije baš uspjele. Uvođenjem nebinarne osobe, tamnoputih glumaca i raznih LGBT(Q) članova, seriji su napravili veći problem nego li uslugu. Naravno da se očekivalo kako će takvi likovi biti uključeni u scenarij, ali u ovom slučaju je to napravljeno na izrazito neprirodan i umjetan način. Tolika isforsiranost likova kod velikog je broja gledatelja uzrokovala kontraefekt, pa se može reći da ovakve serije LGBT(Q) zajednici više odmažu nego što im čine uslugu. Zastupljenost svih seksualnih, rodnih i etničkih manjina u ovoj je seriji kao manjinu zapravo prikazala bijelce i heteroseksualne osobe čime je dan povod homofobnim ljudima za još veće napade na LGBT(Q) zajednicu.

Ono što je izazvalo lavinu komentara odnosilo se na glumice koje se naizgled ne snalaze u modernom svijetu kao da su hibernirale od 90-ih godina. Također, poneki komentari navode kako se sada 'forsira' prikazivanje različitih seksualnosti kako bi se ispravile greške originalne serije.

4.5 Sinteza rada

„Dok je u prvoj polovini 20. stoljeća homoseksualnost u javnom prostoru konstruirana u psihijatrijskom diskursu kao “patološka crta ličnosti” (Seidman, 1996: 169), u drugoj polovini se, zahvaljujući društvenim pokretima, počinje definirati kao supkultura, pa time i kao društveni te politički identitet“ (Barada i Parunov, 2021:180). Pregledom navedenih serija, možemo utvrditi kako se položaj LGBT(Q+) mijenjao od 70-ih godina do danas. Počevši od promicanja homofobije te pretjeranog stereotipiziranja do, ipak, poboljšanog statusa zajednice. Dolazi do prikazivanja promjena, naročito u serijama koje su objavile svoj 'reboot'. Očituje se želja redatelja za ispravljanjem grešaka originalnih serija prožetih homofobičnim, transfobičnim elementima ili pak krivo predstavljenim LGBT(Q+) zajednicama. Dolaskom AIDS-a 1980-ih godina, gotovo je zaustavilo širenje *gay* scene te privelo dominantnu kulturu seksualnog zadovoljstva kraju (Aldrich, 2011). Devedesetih godina, *gay* zajednica doživljava ponovni rast, a supkultura se širi te postaje vidljiva zahvaljujući AIDS-u. Epidemija AIDS-a te pažnja koju su joj mediji posvećivali, pobudila je opći interes za LGBT(Q+) zajednicu, naročito *gay* muškarce i njihove stavove. Serija *Prijatelji* pokazuje nam kako ni krajem 90-ih godina nije došlo do značajne promjene uzimajući u obzir način na koji su odlučili 'izrugivati' LGBT(Q+) zajednicu. Napredak možemo pripisati 2000-im godinama kada je na snazi priznanje istospolnih zajednica zakonom u Vermontu, što se očituje u seriji *Moderna obitelj*. Serija je prikazala život istospolne zajednice dvojice muškaraca, međutim nije se udaljila od 'očekivanog' stereotipiziranja. *Narančasta je nova crna* obilježila je veliku promjenu u portretiranju zajednice, uvodeći transrodne osobe i stavljajući ih u fokus čitave radnje. Usto, prikazala je ženske perspektive u korektivno-disciplinskim ustanovama.

Novijim verzijama serija, vidljivo je kako se sve više likova pripadnika LGBT(Q+) serija pojavljuje na televiziji. Taj napredak možemo pripisati i razvijanju 'svjetovne misli' općenito, no i razvitku medija. Uključuje se širi spektar likova različitih pozadinskih priča te različitih seksualnih orijentacija.

5. Zaključak

Ovim preglednim radom prikazan je razvoj LGBT(Q+) zajednice u različitim vremenskim periodima. Naglasak je stavljen na portretiranje zajednice u medijima odnosno na televiziji kao mediju značajnom za ovaj rad. LGBT(Q+) zajednica meta je društva te često podloga za diskriminiranje, stereotipiziranje i predrasude. Vremensko razdoblje 1970-ih godina obilježeno je događajima u Stonewall-u koji predstavljaju početak snažne borbe za homoseksualna prava. 1970-te godine uvele su LGBT (Q+) zajednicu u serije na način da su dali do znanja da postoje, no nisu im dali značajne uloge niti su ih prikazivali u više od jedne epizode. Period 70-ih godina uvelike je ostavio utisak kako na televiziju kao medij tako i na gledatelje. Uzimajući u obzir moć medija odnosno televizije, često su portretirane netočne činjenice te javnosti prikazivane krive slike o brojnim temama, pa tako i o LGBT(Q+) zajednici. Period 1980-ih godina ponajviše je usmjeren na AIDS epidemiju te na članove LGBT(Q+) zajednice koji su imali značajnu ulogu u prevenciji bolesti. Ono što je obilježilo 1980-te bilo je uvođenje više likova pripadajućih LGBT(Q+) zajednici, no i dalje to nije bio željeni razvoj, odnosno nije bilo dovoljno kako bi se uistinu ‘pravilno’ prikazala LGBT(Q+) zajednica. Ako uzmemo u obzir da je to bilo prije 40 godina, razumljivo je da publika nije imala pozitivne reakcije na ‘serijski novitet’. Serija *Dynasty* poslužila je kao vrlo dobar primjer objašnjenja razvoja LGBT (Q+) zajednice. Dakle, ono što je vidljivo jest da se „sociološki pristup seksualnosti mijenja sedamdesetih i osamdesetih, no i dalje se zadržavajući na konceptualizaciji homoseksualnosti kao društvenog identiteta bez kritičkog propitivanja društvenih kategorija heteroseksualnosti te binarnosti heteroseksualnosti i homoseksualnosti“ (Barada i Parunov, 2021:180). Period 90-ih godina, koliko god da je pokazao napredak, prikazivanje LGBT (Q+) zajednice i dalje se smatralo abnormalnim, čak i bolesnim. 1990-ih godina televizija kao medij doživjela je veliki ‘skok’ na bolje, prikazan je prvi istospolni poljubac u televizijskoj seriji. Razvoj se može pratiti ukoliko usporedimo scene iz 70ih, 80-ih te scene iz 90-ih godina kada se počinju prikazivati scene koje su se ranije smatrale nepojmljivima. 2000-te godine obilježene su zakonom Vermonta o priznanju istospolnih zajednica te oslobođenju homoseksualaca i lezbijki kriminalne klasifikacije. *Moderna obitelj*, označila je period 2000-ih godina, uvođenjem *gay* para s posvojenim djetetom. Kao i svaka serija, *Moderna obitelj* naišla je na pozitivne odnosno negativne kritike. Uspjela je prikazati realnost na način portretiranja *gay* muškaraca te postojanja istih u ljubavnim, monogamnim vezama uz odgajanje djeteta, međutim nije uspjela

izbjeći kritike koje su svoju bazu pronašle u stereotipiziranju likova. Nekoliko godina nakon izlaska *Moderne obitelji*, serija *Orange is the new black* potpuno je zaokupila gledatelje 'malih ekrana' te napravila korak naprijed pri prikazivanju stvarnih likova koji propituju svoju seksualnost. Značajnu promjenu serija je uvela uvodeći osobu trećeg spola, te prikazivajući LGBT(Q+) zajednicu odnosno njihov položaj u javnim ustanovama. Što se više bližimo današnjici, možemo vidjeti sve veću izloženost LGBT(Q+) zajednice u televizijskim serijama. U radu su zatim istaknute serije koje su dobile svoju noviju verziju ili nastavak. Jasno je da serije pokušavaju ispraviti pogreške originala, odnosno ispraviti sliku LGBT(Q+) zajednica. Odmiču se od homofobnih elemenata te pretjeranog stereotipiziranja. Zaključno s time, možemo vidjeti kako se uistinu prikazivanje LGBT(Q+) zajednice razvijalo kroz povijest. Naravno, razvija se još i danas. Što se tiče mainstream televizije, LGBT(Q+) parovi su sve popularniji izbor za pojavljivanje u emisijama. Najznačajnije je to u američkim i tinejdžerskim dramama gdje se čini da je uključivanje i predstavljanje takvih parova izvrsno (ali ponekad posustaje i oslanja se na pretjerano korištene stereotipe), a ovi primjeri pokazuju i pozitivne i negativne aspekte. Ukoliko uzmemo u obzir da je LGBT(Q+) zajednica doživjela veliki napredak, postaje logično da se sve više takvih likova pojavljuje u televizijskim serijama. Mediji su jedva spominjali homoseksualnost na početku razdoblja, sada je ona i dalje pri vrhu medijske agende, posebno s neviđenim tempom priznavanja braka od 2010 godine. Naravno, za kraj, važno je naglasiti kako je zajednica i dalje na meti društva, no ujedno i kako svakim danom napreduje u svojoj borbi za jednakost.

6. Literatura

- Adamović, Mirjana (2011). *Žene i društvena moć*. Plejada: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Aldrich, Robert (2011). *Povijest gej i lezbijskog života i kulture*. Zagreb: Sandorf.
- Barada, Valerija i Jelavić, Željka (2004). *Uostalom, diskriminaciju treba dokinuti!: Priručnik za analizu rodnih stereotipa*. Zagreb : Centar za ženske studije.
- Barada, Valerija i Parunov, Pavao (2021). „Rod i seksualnost u obrazovnim institucijama u Hrvatskoj: mogućnosti korištenja queer teorija i kritičke etnografije u sociologiji“, *Revija za sociologiju*. 51 (2021), 2: 175–201.
- Barthes, Roland (1982). *Camera lucida: reflections on photography*. New York: Hill and Wang.
- Bignell, Jonathan (1997). *Media semiotics: an introduction*. Manchester: Manchester University Press.
- Cabosky, Joseph (2014). „Framing an LGBT organization and a movement: A critical qualitative analysis of GLAAD'S media releases“. *Public Relations Inquiry*, 2014: 69-89.
- Chandler, Daniel (1994). *Semiotics for beginners*. Aberystwyth: University of Wales.
- Dry, Jude (2020). „'Modern family' finale: How Cameron and Mitchell Forever changed gay families on TV“. *Yahoo!* <https://www.yahoo.com/entertainment/modern-family-finale-cameron-mitchell-210009808.html> (12.01.2023).
- Dujmović, Žufić Silvija i Vajagić, Nataša (2019). „Hrvatska: Dug je put pred nama“, u: Theofilopoulos, Thanasis, ur. *Priručnik za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima*. Poreč: Centar za građanske inicijative, 52-61.
- Dyer, Richard (2000). *The matter of images: essays on representation*. London: Routledge.
- Eide, Elisabeth (2010). „Strategic Essentialism and Ethnification: Hand in Glove?“, *Nordicom Review* 2010: 63–78.
- Giddens, Anthony (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus d.o.o.
- Harper, Gary i Schneider, Margaret (2003). „Opresija i diskriminacija među LGBT osobama i zajednicama: izazov za psihologiju u zajednici“, *Ženska soba*, <http://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/lgbtiq-seksualne-i-rodne-manjine/opresija-i-diskriminacija-medu-lgbt-osobama-i-zajednicama-izazov-za-psihologiju-u-zajednici/> (10.2.2023).
- Ioannou, Christina (2019). „Uvod“, u: Theofilopoulos, Thanasis, ur. *Priručnik za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima*. Poreč: Centar za građanske inicijative, 6-8.

Omi, Michael i Winant, Howard (1986). *Racial Formation in the United States*. New York: Routledge

Poštić, Jelena („s.a“). „Homofobija među nama“, *Ženska soba*. <http://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/lgbtiq-seksualne-i-rodne-manjine/homofobija-medu-nama/> (15.12.2022.)

Rosenblum, Darren (2000).“ “Trapped” in Sing Sing: Transgendered Prisoners Caught in the Gender Binarism“. *Michigan Journal of Gender & Law*, 2000: 522-26.

Seidman, Steven (1996). *Queer Theory/Sociology*. Cambridge, Mass i Oxford: Blackwell.

Silvia Žufić Dujmović, Philippos Paganis , Thanasis Theofilopoulos, Nataša Vajagić (2019). *Priručnik za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima* ur. Thanasis Theofilopoulos. Poreč: Centar za građanske inicijative Poreč.

Smedley, Audrey i Smedley, Brian (2005). „Race as Biology Is Fiction, Racism as a Social Problem Is Real: Anthropological and Historical Perspectives on the Social Construction of Race“. *American Psychologist*, 60(1), 16-26.

Spade, Dean (2008). „Documenting Gender“. *Hastings Law Journal*, 59: 731-832.

Streitmatter, Rodger (2009). *From 'Perverts' to 'Fab Five': The Media's Changing Depiction of Gay Men and Lesbians*. New York: Routledge.

Theofilopoulos, Thanasis i Paganis, Philippos (2019). „Osnovni pojmovi i smjernice za medijske stručnjake/inje i student/ice novinarstva“, u: Theofilopoulos, Thanasis, ur. *Priručnik za medijsko izvještavanje o LGBT pitanjima*. Poreč: Centar za građanske inicijative.

United States Supreme Court (2003). *Lawrence et al. v. Texas certiorari to the court of appeals of Texas*, 539 U.S. 558 (2003).

Williams, Mary Elisabeth (2010). „Facebook’s new cause: “Modern Family’s” gay kiss“, *Salon*. http://www.salon.com/2010/05/11/facebook_modern_family_campaign/ (30.01.2023)

Zorica, Luka (2016). "Povijesni prikaz homoseksualnih osoba kao marginalizirane skupine." *Essehist* (2016): 2-15. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/280693> (Datum pristupa: 10.01.2023.)

<https://zagreb-pride.net/terminologija/> (06.02.2023)

https://en.wikipedia.org/wiki/Sodomy_law#cite_note-5 (10.02.2023)